

Miesten murre säilyy naisia sitkeämmin

TEKSTI: PIRITTA PESONEN
PIIRROS: HANS-PETER WECKMAN

”MURRE ON ihmisen läheisin äidinkieli”, murteita tutkinut professori Aila Mielikäinen Jyväskylän yliopistosta sanoo.

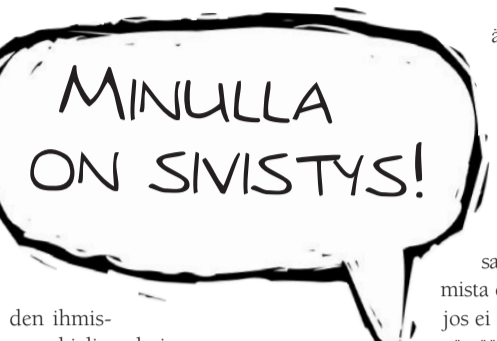
Nykyään murteet ovat nousseet jopa muoti-ilmiöksi. Nokkelat lehtimyyjät ovat huomanneet murteiden tehon puhelinmyynnissä, ja murrekirjallisuus on lisääntynyt. Opuksia Aku Ankasta Aapiseen ja Raamattuun on käännetty eri kotiseutukielille.

”1960-luvulla murteet eivät olleet ollenkaan muotia, vaan se tausta piti häivyttää. Mutta 80-luvulta lähtien ne ovat tulleet muotiin. Nyt murteellisuuttaan ei tarvitse hävetä”, Mielikäinen kertoo.

Eri sosiaali- ja yhteiskuntaryhmien välillä ei ole huomattu selviä eroja murteiden puhumisessa. Sen sijaan miehet säilyttävät hanakammin kotiseutunsa puheessaan kuin naiset.

”Naiset hyväksyvät helpommin yleiskielen piirteitä. Miesten mielestä murteet voivat kuulostaa rennommalta ja miehekkäämmältä tavalla puhua.”

MURTEIDEN HELINÄÄ kuulee nykypäivänä yhä vähemmän. Mielikäisen mukaan niiden häviäminen on yhteiskunnallisten muutosten tulosta. Eri murrealueilta kaupunkeihin muuttaneiden ihmisten sekoittuu kohti neutraalia yleiskieltä, kun ihmiset irtaantuvat synnyinseutujensa sosiaalisesta vaikutuspiiristä.



Suomessa myös koulutus tasoittaa puhetta. Mitä korkeampi koulutus, sitä lähemmäksi sivistyneemmältä kuulostavaa kirjakieltä ihmisen puhe muuttuu.

Mielikäinen sanoo, että uutta murretta ei voi opetella kuin jotain vierasta kieltä.

”Vaikka osaisi teoriassa kuinka hyvin itselle vierasta murretta, sitä ei pysty tuottamaan täysin aivotona, koska se ei ole vain puheen-

äänne- ja muotopiirteitä. Murre sisältää oman alueensa perinteitä, arvoja ja ilmaisutyyliä, jota ulkopuolinen ei voi täysin opetella.”

Hän huomauttaa myös, että jos oman kotimurteen sa haluaa säilyttää, sen puhumista on pidettävä tietoisesti yllä, jos ei asu omassa murreympäristössään.

USEIN tietyn alueen puhujiin liitetään myös tiettyjä mielikuvia. Stereotypiat istuvat vahvasti ja niitä viljellään paljon erityisesti murrekirjallisuudessa. Mielikäinen on koonnut luen-

noillaan ihmisten mielikuvia murteisiin liittyistä asenteista.

”Nuorilla on selkeitä käsityksiä tiettyjen murreryhmien puhujista. Murteita arvioidaan yleensä asteikolla hauska-ärsyttävä. Esimerkiksi savolais-

ja itämurteita arvioidaan usein hauskoiksi. Jotkin kielen piirteet nousevat myös esiin. Mie ja sie kuulostavat kauniilta, välivoikaali kuten kolome kuulostaa maalaiselta. Sinä-passiivi ja helsinkiläisittäin ääntä s-kirjain ovat taas kaupunkilaisuuden merkkejä.”

Murteen kauneus tai rumuus on kuitenkin kuulijan korvassa. Oma murre taitaa yleensä olla se kaunein.



Murre on rakas äidinkieli

KAKSI POHJALAISTA, lappilainen, stadilainen ja karjalainen istuivat iltaa. Heiluiko mora, oltiinoko humalassa vai ymmärsimmekö toisiamme? Ainakaan yhtään hiljaista hetkeä ei ollut murteiden merkitystä miettiessä.

”Omaan murteeseen ei kiinnitä huomiota, ennen kuin joku puhuu eri tavalla kuin ite”, rovaniemäläinen **Jenni** sanoo.

Kaikki ovat sitä mieltä, että oma murre kuulostaa parhaalta.

”Se on luonnollisimman kuuloista”, Seinäjoelta kotoisin oleva **Junni** toteaa.

”Jos joku vaikka telkkarissa puhuu samalla tavalla kuin mie, nauran että onpa hassun kuulosta, puhunks mie tolleen”, lappeenrantalainen **Elisa** on huomannut.

Murteen säilyminen puheessa riippuu ryhmän mielestä omasta halusta. Yksi haluaa pitää murteen avulla enemmän kiinni kotiseudustaan kuin toinen.

”Murteet tekevät kielestä rikkaampaa ja kun on kotiseuturakas, oma murre on kiva säilyttää”, seinäjokelainen **Pauliina** sanoo.

Murteen vaihtajiin porukka suhtautuu vähintäänkin epäluuloisesti. Hyväkkin kaveria alkaa vierastaa, jos tämä on mennyt vaihtamaan kotiseutunsa murteen uuteen muutettuun muualle.

”Mä aina muistutan, että mun kanssa on puhuttava samalla tavalla kuin neljä vuotta sitten, kun Helsingissä nykyään asuvat kaverini tuloo kotio ja puhuu helsingin murteella”, Pauliina napauttaa.

Virallisissa tilanteissa puhe muuttuu tässäkin porukassa usein yleiskieliseksi. Syy ei ole siinä, että häpeäisi omaa murretta, vaan lähinnä yritetään välttää epäselvyyksiä. Leveää pohjanmaan murretta puhuvaa myyjää kun ei eteläsuomalainen asiakas välttämättä ymmärrä.

”Toisaalta jos puhuu kovasti murteella, joku

saattaa ajatella, että on oppimaton moukka. Ehkä haluan joissain tilanteissa osoittaa, että olen sivistynyt ihminen ja en puhu murretta”, Jenni miettii.

Pääkaupunkiseudulla suurin osa ihmisistä on muualta tulleita, ja helsinkiläistä **Tanelia** onkin naurattanut murrettaaan piilottelevat työkaverit.

”Työtilanteissa on ollut hauska huomata, kun ihmiset yrittävät esittää sivistynyttä ja sitten kun ne rentoutuu, niin puheessa alkaa lipsahdella väliin murre sanoja.”

Kahvilassa työskentelevä Elisa ei pidä kynttilänsä vakan alla.

”Viime viikolla eräs asiakas kysyi, olenko vasta muuttanut paikkakunnalle, kun puhuin karjalan murretta. Mie vastasin, että neljäs vuosi Jyväskylässä on alkamassa”, työpaikallaan Miu-lempinimen saanut Lappeenrannan tyttö naurattaa.

Murteella puhuva ihminen herättää yleensä kuulijassaan positiivista vastakaikua, mutta joukossa on yksi poikkeus.

”Kaikki vihaa helsinkiläisiä. Se on ainoa murre, jossa joutuu hankaluuksiin, jos menee jonnekin muualle”, Taneli sanoo ja muistelee pelireissua pohjanmaalle.

”Me pöllöt mentiin illalla kioskille, jonka vieressä oli painijan patsas ja heti meitä haastettiin painimaan.”

Junni ja Pauliina myhäilevät vieressä, että seinäjokelaiset eivät kyllä tappele, vaan ne kaikki ympärystäläiset.

”Loppujen lopuksi meillä vaan uhotahan, mutta harvemmin tapellahan.”

Ryhmä naureskelee murteiden mukana kulkeville stereotyyppioille ihmisistä.

”On rikkaus, että vaikka suomalaisia on niin vähän, meillä on silti näin paljon erilaisia murteita”, Jenni tuumaa.

YLIOPISTO-OPINTOJA JOUSTAVASTI JA MONIMUOTOISESTI

MOI ANNE!
TEKISITKÖ ILMOITUKSEN
JULKKÄRIIN?
LAITA SIIHEN, ETTÄ MEILLÄ
ON PALJON HYVIÄ OPINTOJA
MYÖS YLIOPISTON VARSINAISILLE
OPISKELIJOILLE.
ETHÄN (TAAAS) UNOHDA LAITTA
NETTIOSOITETTA MME!

Rintou Halvaa
viikonloppu
tv. Sirkku

www.avoin.jyu.fi

Aikuiskoulutuksen laatuyltiopisto 2004 - 2006

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO



AVOIN YLIOPISTO